

dni; — Le naprej, naprej! — to čujmo, — In — da modri Bog živi! — Str. 70 je natisnjena pesmica „Zvončki“; str. 374 „Stari pivček“, kateri hvaleč nekdanje čase na zadnje kliče: „Žali pa to me, — poslušajte me, — Česar ne spomnim pred nikadar se: — Toči kerčmar da sedaj vodó — V vince predrago z mirno vestjó!“ — Str. 405 pa se nahaja Malavašičeva pesmica labudnica:

S i v i l a s i.

Kaj prášate
Prijatli me:
Zakaj lasé
Imam sive žé?

Pa naglo čas
Doide nas;
Se uklonemo
In rečemo:

Prašajte raj'
Vijólico,
Al' drugo vsaj
Cvetličico! —
Prašajte hrast,
Ki nosi se,
Kot će oblast
Bí imel čez vse!

Vijólica
Je zmerznila,
Cvetličice
So zvenile,
Hrast červ spodjé,
Ko sam ne vé,
In s časom hrast
Tud mora past'!

Vijólico
Prezgodnico
In druge vse
Cvetličice
Čas umori, —
Hrast še stoji!

Ne prašajte
Prijatli me:
Zakaj lasé
Imám sive žé!

*

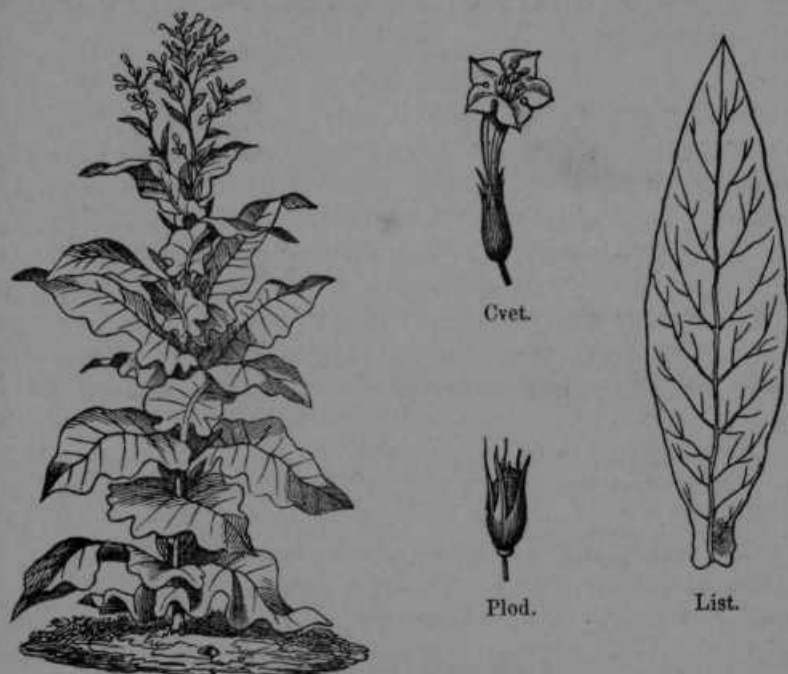
Zabava in pouk.

T o b a k.

Izmed rastlin, ki so prišle iz družih delov sveta v naše kraje nekaj zato, ker nam res koristijo, nekaj pa tudi zato, ker ž njimi domišljenim potrebam zadostujemo, šteje se tobak v sprednjo versto. Ko nam je dala Amerika to rastlino in krompir, Kitajsko čaj, Arabija in Zahodna Indija kavo in sterjeni (kristalizovani) sok sladkorjeve rastline, spremenili so se popolnoma običaji narodov v Evropi, in jelo se je vse drugače živeti. Preiskovati pa tu nečemo, v čem smo zategadelj sedaj na boljem.

Tobak (*Nicotiana tabakum*) pridelujejo v našem cesarstvu na Ogerskem, a v severni in južni Ameriki raste divje. Koncem julija ta rastlina naredi cvetni veršiček, podoben latu. V nepravem kobulu pokažejo se beli, rudečkasti, ali zagorelo-rudeči, pri drugi versti te rastline tudi zelenkasto-rumeni cveti. Imajo zvončasto-latovičast, ali livkast venček, ki je sicer cel, a na robu 5krat zarezan, 5 centimetrov dolg. Venček tiči v cevkasti medlo-zeleni čašici, ki je tudi 5krat ostro zarezana. Cvet ima 5 prašnikov in jeden pestič. Rast cele rastline spominja nas volčje

črešnje ali paskavice (Tollkirsche), razhudnika (Nachtschatten) in zobnika (Bilsenkraut); pa ga štejemo tudi v versto imenovanih rastlin ter ima marsikatero njih lastnost, dasi ne v jednaki meri.

Tobakovo listje je lepo, veliko, 32 do 40 centimetrov dolgo in primerno široko, ki sedi brez peclja tikoma na stebelu ter ima dolgojajčasto podobo, na koncu pa je suličasto všpičeno, ob robu gladko ali celorbno. Na dnu je listje večkrat tako široko, da visi ob stebelu na vzdol. Listje in zelo vejnato steblo, ki raste po konci in do 2 metra na visoko, poti iz sebe nek lim, na katerem majhna golazen obtiči. Plod je glavica polna majhnega, rujavega, okroglega semena, katerega je natoroznanec Willdenov v jedni sami glavici naštel do 40.000 zernec. To zernice je v 2 suhih predalcih, ki se na verhu razpočita, kadar je seme zrelo.

Cela rastlina izhlapiva neprijeten duh, ki še ljudij ne preslabih živcev omami, vzlasti če se to zeljišče ima v zapertih hramih. Še bolj škodljiv je pa tobak, če ga kadimo, in vsakemu je znano, da mu prvič, ko ga je kadir, bodisi iz fajfe, ali v smodki, ni bilo kaj dobro, da ga je glava bolela, da je bljuval, da je bil omamljen, da mu jed ni dišala, ali da je bil celo več dni bolan.

A vse te neprijetnosti je premagal s tako terdno voljo, da bi je bila vredna vsaka druga boljša stvar; pa to le zaradi tega, da ne bi bil

zaostal za drugimi, ki so že zdavnaj prestali težave začetnega kadenja tega omamljivega zeljišča. Navada pa zmanjša škodljivost. Star kadivec pa se čuti še le potem prav dobro, če se mu prav gosto izpod nosa kadi. Po njegovem mnenju je takrat bolan, ko mu tobak ne diši.

Pri nas vlada sama nakupuje, pripravlja in razprodaja tobak, kar imenujemo samo-prodajo „monopol“. Taisto je na Francozskem in po drugih evropskih državah. Ta kupčija pa je tudi naj boljši vir velikim dohodkom, ker se od 60 let sim neznano veliko tobaka speča in vedno več potrebuje, in marsikdo je rajši brez kruha, kakor brez tobaka. Tako mogočna je navada. V Evropo je bila ta rastlina zanešena leta 1558., in sicer naj prej na Portugalsko, ker se je pri Indijancih čulo, da je dobro zdravilo za rane. — Že Kolumb je zapazil 1492, da so prebivalci Guanahanski kadili zvito listje; temu se je zelo čudil. Iz Portugalskega je prinesel francozki poslanec Nicot tobakovo rastlino v Francijo l. 1560. Po njem je dobila rastlina latinsko ime „Nicotiana“. Walter Raleigh razširil je to umetnost kadenja na Angleško, kjer se je ta navada tako hitro vdomačila, da je bil kralj Jakob I. l. 1619 spisal knjigo proti tej navadi. Pritožil se je hudo o tem, da moški in ženske v vseh družbah kadé. Pozneje so Španjci iznašli umetnost, da so si v prah zmlet tobak mašili v nos!

Tudi navada ta je bila kmalu splošna. Papeža Urban in Inocencij XII. sta oklicala izobčenje tistim, ki so to nerednost vganjali. V Turčiji je bilo leta 1633 pod smertno kaznijo prepovedano, kaditi tobak. Kakošen razloček mej nekdanj in zdaj, ko si Turka brez pipe z dolgo cevjo še misliti ne moremo, in bradastega muzelmana, ki tako rad kadi ter ima naj boljše baže tobaka, malamo na kazala tobakovim prodajalnicam. — A niti naj ostrejša prepoved zoper to vražjo znajdbo, nobeno prognanstvo, celo smertna kazen ni pregnala te priljubljene navade in v prejšnjem stoletju štelo se je v posebno lepo navado, ako so dame najvišjega stanu nosile tobačnice seboj ter pridno v družbah postreževale z duhanom. V novejših časih pa se je to, hvala Bogu, opustilo.

Tudi neomikani narodi jako čislajo tobak. Rudeči Indijanci v Ameriki posvetujejo se o naj važnejših zadevah, na tleh okrog sedeč in puhajoč. Fajfa miru in sprave *), kalumet imenovana, je slavno-znana. Ako ima sovražstvo mej njimi in mej naseljenci nehati, ali se vojna mej dvema rodovoma končati ter mir skleniti, snidejo se glavarji z vodji sovražnikov, sedejo v kolobar, molče ter čversto kadé v družbi z onimi, ki

*) Glava kalumetova je iz neke verste rudečkastega mramorja narejena, ki se ga najde pri slapih velike Amerikanske reke Niagara. Cev je iz berstja ali iz mehkega lesa. To cev okinčajo s tičjimi glavami in perjem. Kadar stopijo rudečepoltniki v vojno zvezo, potem pobarvajo kalumet in olepšavo z rudečem. Velikost fajfe miru in sprave se ravna po imenitosti onega, kateremu je namenjena in po važnosti stvari, katera se obravnavati ima.

so jih strašno sovražili; potem še le začnejo pogajati se zastran mirovnih uvetov. Ne more se tajiti, da je ta navada važnega pomena.

Popotnik Lichtenstein pripoveduje, da bušmani tobak, ako se jim ga kaj dá, takoj zmaše v otlo cevkasto kost in potem sè slastjo pokadé. Dalje pripoveduje, da je knjeginja iz južne Afrike prosila ga duhana, katerega je sebi in svojemu dojenčku v prav obilo v nos mašila. Gmelin, slavni natoroznanec, je našel, da ženske pri Tunguzih imajo vsaka svojo pipo, tobakovo vrečico in prižigalno pripravo. Ruski kapitan Otton pl. Kotzebue videl je na otoku Lucon, od Manilskega proti jugu, može, žene in majhno deco, ki še ni shodila, mojstersko kaditi; na Sandviških avstraljskih in azijskih otokih žene in otroci ravno tako radi kadé.

Znano je, da je tobak postal neogibno potreben vojakom in mornarjem. So pa tudi ljudje, katerim se skaže naj večja prijaznost, ako se jim podari mokri tobak iz fajfe na pol izkajene, ali celo žlindro iz nje, kar potem z veliko slastjo vtaknejo si — v usta.

O koristi tobakovi gledé na zdravilstvene njegove vrednosti, o škodljivosti puhanja in duhanja, bilo je neizmerno veliko pisanja in prepira. Dognano pa je, da je kadenje škodljivo očem. Naj bolj bi se pa moralo odsvetovati kadenje sploh mladim ljudem, slabotnim, zlasti pa bolnim na vratu, persih in pljučah. Tacih ljudij je po tobaku že mnogo zamerlo.

Je-li rabiti tobak za zdravilo, naj se prepušča zdravnikovi razsodbi. — Naj si pa bode ta rastlina še tako upljivna na blagostanje ljudstva, vendar je in ostane strupena rastlina in izleček, ki ga znajo kemikarji pripraviti iz te rastline, tako imenovani „nicotin“, pokazal se je kot naj hujši strup, s katerim so se ljudje otrovili.

Koliko se tobaka na svetu v dim spusti, si lahko mislimo, ker že vsaka žaba tobak puha. Leta 1847 je bilo po uradnih poročilih zjedinenih državah severne Amerike pridelanega tobaka 220,164.000 *z*, ki je bil po večem peljan v Evropo. Ako se prišteje, kar pridelala tobaka Rusija, Belgija, Hollandija, Alzacija, Bavarsko, Prusija, Ogersko in Turčija, pa druge dežele, ali kar ga porabé, potem je jasno, kake ogromne množice tobaka se speča v kupčiji.

Nekateri tudi tobak rabijo kot zdravilo pri živini. Ako jo golazen nadleguje, namažejo jo s tobakovim lugom; a to ni varno, ker goved pocepa potem, kar se je n. pr. zgodilo v Wachstädtu v okraju Mühlhausen. Tu je prišel gospodar ob 3 vole, ker jih je opral s tabakovim lugom, da bi pregnal merčes.

Šolski ukazi.

Iz seje c. k. dež. šl. svéta v Ljubljani dné 27. maja 1881. C. k. okrajni šol. svét je ukrenil, da se dvoje šolskih občin združi, ko se je to zaverгло,